

Fredagskronikken

Ola Kvaløy, dekan og professor i samfunnsøkonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger

Alexander Cappelen Bård Harstad Ola Kvaløy Katrine Løken Simen Markussen Mari Rege Karen H. Ulltveit-Moe

Ola Kvaløy

Stat, kapital og samrøre

Staten og kapitalen finner sammen i det godes tjeneste. Prisen er økt maktkonsentrasjon.

● **Maktkonsentrasjon** er alle organisasjonsproblemers mor. Ressurser har en tendens til å gravitere mot sentralmakten, også på samfunnsnivå. Uten korreksjon og intervensjon vil de få dominere de mange, både i sosialistiske og kapitalistiske samfunnsystemer.

I sosialistiske systemer vil krav til koordinering og sentralisert ressursfordeling gi politisk og byråkratisk maktkonsentrasjon.

I kapitalistiske systemer vil jakten på profitt gi eierkonsentrasjon og monopol-dannelser.

Politisk og byråkratisk maktkonsentrasjon kan man begrense gjennom maktfordelingsprinsipper og frie valg, men også ved å demme opp for statens innflytelse i samfunns- og næringsliv. Kapitalistisk maktkonsentrasjon kan man redusere gjennom aktiv konkurransepolitikk, og ved å tilrettelegge for velfungerende og desentraliserte markeder.

I den nyliberale epoken vi har vært i de siste 40 årene, har desentralisering av makt gjennom bruk av markeder og aktiv konkurransepolitikk vært viktig. Både staten og kapitalen har sluttet opp om disse ideene. Kapitaleiere har akseptert en konkurranseskjerpene politikk, mot at staten har holdt en armlengdes avstand, og ført det en kan kalle en passiv næringspolitikk.

Nå ser vi tendenser til en ny vending, delvis i politikken, men i hvert fall i retorikken. Staten og kapitalen finner sammen i et nytt interessefellesskap. Triggeren er de store samfunnsutfordringene. Koronapandemien på kort sikt, klima og grønn omstilling på lengre sikt. I det nye interessefellesskapet er markedet et problem som står i veien for å nå de store målene.

Denne vendingen bygger blant annet på en alternativ tilnærming til næringspolitikk. Den klassiske og teoretisk robuste ideen om markedssvikt som grunnlag for skattlegging og markedsregulering, er under press. Alternative økonomer, med Mariana Mazzucato i spissen, tar i stedet til ordet for en «mission-oriented» tilnærming, der staten skal stille til rådighet risikokapital, peke ut satsingsområder og koordinere alle gode krefter for å nå noen overordnede samfunns mål – noen misjons.

↑ Opposisjonens svar på regjeringens kritikkverdige politikk er ikke å ta ned støtten, heller tvert imot. Støtten øker, skriver Ola Kvaløy. Her: pressekonferanse om koronatiltak i mars i fjor. Foto: Aleksander Nordahl

Ideen har foreløpig svak teoretisk forankring, men er forførende og fristende, både for stat og kapital.

Staten får større innflytelse, og den private kapitalen får lettere tilgang til felleskassen. Inspirert av Mazzucato ser vi nå venstreorienterte tankesmier og politikere gå sammen med næringslivsledere, fagbevegelse og miljøinteresser om å formulere visjoner for grønne, statssubsidierte arbeidsplasser. Og bedriftseiernes egen interesseorganisasjon, NHO, blir stadig mer offensiv i sine frierier til staten om støtte til store, grønne omstillingsprosjekter.

Vi aner konturene av en ny grønn statskapitalisme, der skjønnhetskonkurranser og maktallianser avgjør ressursfordelingen, mens markedets kontrollmekanismer og krav til effektivitet og avkastning blir satt på sidelinjen.

Regjeringens støttetiltak til kapitaleiere under koronaen er også et brudd med klassisk næringspolitikk, samtidig som den passer godt med den nye vendingen. I stedet for å la markedet sørge for at ikke-levedyktige bedrifter går konkurs, og la kapital og arbeidskraft etter hvert finne veien til ny verdiskapende virksomhet, pøser man på med direkte støtte til bedriftene, i håp om at de skal overleve, og helst omstille seg.

Opposisjonens svar på regjeringens kritikkverdige politikk, er ikke å ta ned støtten, heller tvert imot. Støtten øker, men i tillegg kommer forslag om utbytteforbud og andre former for krav og betingelser. I sum betyr dette mer makt både til kapital, næringslivsledere og stat.

Det er i det hele tatt bemerkelsesverdig få motforestillinger til dette samrøret. Snarere ser vi at politikere skryter over alle bedriftsbesøkene sine, og kjennskapet til næringslivet der ute som vet hvor skoen

trykker. I den grad man i dag ser forsøk på kritikk av trender og tidsånd, er det markedene som får gjennomgå, til tross for at de representerer selve motmakten, både til staten og kapitalen.

Dette står i kontrast til den samfunnskritikken vi i dag ser i USA. I boken «The great reversal. How America gave up the free markets» viser den franske økonomen og New York-professoren Thomas Philippon hvordan markedskonsentrasjon og kapitalmakt har svekket amerikansk økonomi og bidratt til økt ulikhet. Han kritiserer også samrøre mellom politikere og kapitaleiere, og mangel på effektiv konkurransepolitikk.

Den samme kritikken ser vi fra den amerikanske venstresiden. De er ikke markedskritiske, men opptatt av kapitalmakten og samrøret mellom Wall Street og Washington.

Alliansen mellom stat og kapital er med andre ord ikke noe særnorsk fenomen. USA er nevnt, men Kina og Russland er enda klarere eksempler. Det er vel kanskje nettopp i de land hvor kampen mot maktkonsentrasjon ikke prioriteres, at staten og kapitalen virkelig finner sammen.

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 59
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/repplikk:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Legg ved portrettfoto

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.

Vi aner konturene av en ny grønn statskapitalisme